

2022-12-22

Arbetsmarknadsdepartementet

Lise Donovan
070-28 56 210
lise.donovan@tco.se

Yttrande över EU-direktiv om likabehandlings/jämlikhetsorgan

KOM(2022) 688 och KOM(2022) 689

TCO har beretts tillfälle att yttra sig över kommissionens två förslag om direktiv om standarder för likabehandlings/jämlikhetsorgan och inkommer härmed med följande inledande, summariska och preliminära synpunkter.

Inledning

TCO kan inledningsvis konstatera att direktivförslagen om standarder för likabehandlings/jämlikhetsorgan i stora delar är mer av en regeringsangelägenhet än en facklig. Men med det sagt vill dock TCO peka på att det finns några mycket angelägna aspekter som bör få genomslag i de slutliga direktivtexterna. Dessa aspekter är nära kopplade till den svenska arbetsmarknadsmodellen och dess funktionssätt. Det är därför av stor vikt att regeringen tar hänsyn till dessa i det kommande arbetet med att ta fram rådets allmänna riktlinje.

TCO vill även framföra att det är av stor betydelse att regeringen också framöver, trots det kommande svenska EU-ordförandeskapet, löpande informerar och har samråd med arbetsmarknadens parter om bland annat utvecklingen av dessa direktivförslag, den svenska ståndpunkten och förhandlingarna i rådet.

Allmänna synpunkter på direktivförslagen

Arbetsmarknadens parter i Sverige har en särskild roll och funktion på arbetsmarknaden vilket brukar sammanfattas i begreppet den svenska arbetsmarknadsmodellen. Modellen har gjort många avtryck i samhället, även på diskrimineringsområdet.

På arbetslivets område innebär det att det svenska likabehandlings/jämlikhetsorganet Diskrimineringsombudsmannen, DO, i vissa lägen och avseenden får stå tillbaka till förmån fackförbunden företrädesrätt, vilket regleras i diskrimineringslagen (6 kap. 2 § tredje stycket).

Företrädesrätten uttrycks som att fackförbunden har en "primär talerätt" för sina medlemmar i diskrimineringstvister på arbetslivets område. Denna ordning gynnar medlemmarna eftersom fackförbunden kan agera utifrån all tillämplig lagstiftning på

arbetsmarknaden och inte bara diskrimineringslagstiftningen och fackförbunden besitter dessutom bättre kunskap om den övriga arbetsrättsliga lagstiftningen, relevanta kollektivavtal och branschförhållandena än vad det statliga nationella organet DO gör. Därutöver omfattas diskrimineringsfrågorna inom arbetslivets område av tillämplig förhandlingsordning mellan arbetsgivaren och fackförbundet vilket innebär att många av dessa frågor klaras av under tvisteförhandlingsfasen och det blir därför få tvister som behöver slitas i domstol.

Endast om fackförbundet väljer att inte företräda sin medlem i det enskilda fallet, till exempel i en tvisteförhandling med arbetsgivaren eller i domstol, kan det nationella organet, DO, agera.

Det är centralt för TCO att de kommande direktiven medger företrädesrätt för fackförbund avseende de egna medlemmarna, det vill säga ordningen med primär talerätt, och att direktiven även i övrigt är anpassade till och respekterar den svenska arbetsmarknadsmodellens roll och funktioner.

TCO vill i detta sammanhang även betona vikten av en allmänt ökad medvetenhet och kunskap om diskrimineringslagstiftningen och om hur diskriminering kan förebyggas och likabehandling främjas. Det finns ett stort behov av fördjupad sakkunskap på detta område, vilket bland annat kan uppnås genom framtagande av rapporter och undersökningar av läget. Det är en viktig uppgift för såväl likabehandlings/jämlikhetsorganet som fackförbunden.

Specifika synpunkter på direktivförslagen

Under de kommande förhandlingarna i rådet finns det vissa artiklar som särskilt behöver uppmärksammas utifrån den svenska arbetsmarknadsmodellen. Uppmärksamheten är nödvändig för att säkerställa att dessa formuleringar inte är hindrande eller på annat sätt får negativa effekter på den svenska arbetsmarknadsmodellens funktionssätt i allmänhet och på det sätt den tagit sig uttryck i diskrimineringslagens 6 kap. 2 § tredje stycket i synnerhet.

Betydelsen och konsekvenserna av att direktivförslagen utgör ”standards” behöver klarläggas. Det framgår visserligen av skäl 3 och artikel 1 i båda direktivförslagen, samt skäl 9 och 10 i direktivförslaget COM(2022) 688, i det följande benämnt 688-förslaget, och skäl 11 och 13 i direktivförslaget COM(2022) 689, i det följande benämnt 689-förslaget, att det är direktiv som lägger fast bindande minimikrav på de nationella likabehandlings/jämlikhetsorganen, detta med åberopande av att det utrymme av ”margin of discretion” som i tidigare direktiv lämnats medlemsstaterna lett till stora skillnader i de nationella organen.

Den starka betoning på bindande minimikrav och de nationella organens självständiga och oberoende ställning gör att TCO undrar över medlemsstaternas nationella utrymme att utforma verksamheten och befärrar att fackförbundens roll och ställning på diskrimineringsområdet i Sverige riskerar att undermineras. Det behöver därför klarläggas och vid behov tillföras bestämmelser som skyddar och respekterar sådana lösningar som har koppling till nationella arbetsmarknadsmodeller och som är väl förankrade i de enskilda medlemsstaterna.

Det är särskilt angelägna att få veta mer om och vid behov hitta lösningar på förslaget om att likabehandlings/jämlikhetsorganet ska kunna ge alla klaganden en preliminär bedömning av sitt diskrimineringsärende. Det vore olämpligt samt ekonomiskt och processmässigt oklokt att ha en ordning där ett och samma ärende riskerar att samtidigt hanteras och bedömas av både en facklig organisation och ett likabehandlings/jämlikhetsorgan. I enlighet med gällande svensk lagstiftning bör organet endast ha rätt att hantera en sådan fråga om det aktuella fackförbundet inte gör det. Hur detta direktivtekniskt ska lösas är något som bör diskuteras under de fortsatta samråden om förslagen.

TCO konstaterar att många av villkoren i direktivförslagen är väl förenliga med den svenska förvaltningstraditionen med självständiga myndigheter i förhållande till regeringen men noterar också att en del av förslagen inkräktar på regeringens och riksdagens kompetensområden. Det gäller bland annat budgetfrågor och beslut om tilldelning av resurser, se till exempel skäl 18 och artikel 4 i 688-förslaget och skäl 19 och artikel 4 i 689-förslaget.

I ett större antal skäl och i artiklarna 5–6 i båda förslagen betonas likabehandlings/jämlikhetsorganets nyckelroll i förebyggandet av diskriminering och i stödet till offer för diskriminering. Det är något där de svenska fackliga organisationerna på arbetslivets område traditionellt och enligt välutvecklad praxis har en central roll och som är rättsligt erkänt, bland annat i diskrimineringslagen.

Därutöver föreslås i artiklarna 7 och 9 i förslagen att likabehandlings/jämlikhetsorganet ska få en särskild roll när det gäller tvistelösning, både utom och inom rätta. TCO anser att det är av yttersta vikt att fackförbunden har en fortsatt central roll i dessa frågor, inte minst när det gäller den redan omnämnda ordningen med fackförbundens primär talerätt som är reglerad i 6 kap. 2 § tredje stycket diskrimineringslagen och som vilar på 4 kap. 5 § arbetstvistlagen, och som är en naturlig följd av den svenska arbetsmarknadsmodellen. Denna ordning bör försvaras och bevaras.

TCO ifrågasätter lämpligheten av att likabehandlings/jämlikhetsorganet såsom föreslås i artikel 8 i förslagen

ska kunna fatta bindande och verkställbara beslut i diskrimineringsfrågor.

Slutligen har fackförbund och övriga i civilsamhället en mycket undanskymd roll i förslagen. I artikel 12 under rubriken "samarbete" omnämns civilsamhället men det verkar vara helt underordnat likabehandlings/jämlikhetsorganet. TCO utgår från dessa frågor kan fortsätta att hanteras och utvecklas i Sverige i trepartisk anda utan hinder av kommande direktiv.

Det är säker både bra och behövt att ytterligare fördjupa sig och fundera på lämpligheten i den roll som likabehandlings/jämlikhetsorganet ges i direktiven. Det leder dock för långt att göra det i dessa inledande, summariska och preliminära synpunkter.

Just nu kan det kanske räcka med att summera att organets roll tycks bland annat innebära att vara utredare, att inhämta allmän information och bevisning från berörda parter, att bedöma sakfrågor, vara förlikningsaktör och beslutsfattare av bindande avgöranden och att vara ombud i domstol. Att ha alla dessa roller i ett och samma organ verkar vara både olämpligt och ogörligt.

TCO står självklart till förfogande för att besvara och diskutera frågor och utveckla de ståndpunkter som framförs i detta yttrande.

Therese Svanström
Ordförande

Lise Donovan
Jurist